

BEGRAVNINGSPASTORAL FÖR ÄLMHULTS FÖRSAMLING

Fastställd av kyrkoherden den 2020-03-03 , efter samråd med kyrkorådet.

INLEDNING

Denna begravningspastoral avser begravningsgudstjänster i Svenska kyrkans ordning i Älmhults församling. Den ska fungera som bilaga till församlingsinstruktionen för denna församling.

Begravningspastoralen är lokala föreskrifter för hur anställda, förtroendevalda och ideella medarbetare inom församlingen ska arbeta med begravningsgudstjänsten. Den är ett arbetsledningsinstrument för kyrkoherden och det åligger alla anställda och ideella medarbetare att följa de riktlinjer som här läggs fast. Pastoralen gäller även för alla som tillfälligt tjänstgör vid begravningsgudstjänst i församlingen, t ex präster och musiker som inte har sin anställning i Älmhults församling och tillfälligt tjänstgör här. Tjänstgörande som ej har anställning i församlingen ska i god tid före begravningsgudstjänsten ta kontakt med kyrkoherden.

Denna begravningspastoral ska följas upp och utvärderas. Detta sker fortlöpande genom kyrkoherdens försorg. Begravningspastoralen ska också finnas tillgänglig för allmänheten.

SYFTE

Syftet med församlingens arbete med begravningar är att erbjuda ett tryggt och medmänskligt sammanhang vid överlämnandet av de döda i Guds händer samt göra det möjligt för människor som drabbats av förlust att ta ett värdigt avsked i ljuset av det kristna framtidshoppet. Det är kyrkans uppgift att förmedla evangeliets hopp och löften i mötet med sorgehuset, i begravningsgudstjänsten, i gravskicket och i uppföljningen.

Det pastorala handlandet i samband med dödsfall och begravningsgudstjänst är en omistlig del av kyrkans själavård. Därför vill Älmhults församling visa omsorg om människor i dödens närhet och så långt det är möjligt respektera deras behov och förväntningar så länge det inte strider mot Svenska kyrkans tro, lära och praxis. Församlingens arbete med begravningar sker i samarbete mellan all personal såsom präster, diakon, kyrkomusiker, kyrkovaktmästare och kanslipersonal.

ALLMÄNT

Alla som tillhör Svenska kyrkan i Älmhults församling eller annan församling inom Svenska kyrkan har rätt till kyrklig begravningsgudstjänst i Älmhults församling. För de senare reglerar den s.k. begravningsclearingen uppkomna kostnader. Det är inte tillåtet för präst eller övriga tjänstgörande att av dödsboet/anhöriga ta emot någon form av ersättning för utförd förrättning.

Vid förfrågan från annat kristet trossamfund om att i Älmhults kyrka eller övriga gudstjänstlokaler få hålla begravningsgudstjänst i annan ordning än Svenska kyrkans, ställer sig församlingen välvillig. Tjänstgörande pastor från sådant samfund ska i god tid innan begravningsgudstjänsten kontakta kyrkoherden för samråd. Av församlingen anställd kyrkomusiker är inte skyldig att spela på begravningsgudstjänster, som inte sker enligt Svenska kyrkans ordning.

I Älmhults församling finns två begravningsplatser, kyrkogården vid Älmhults kyrka samt Norregårds kyrkogård (ännu ej i bruk). För kyrkliga begravningsgudstjänster finns Älmhults kyrka, kapellet och kyrksalen i församlingshemmet. För borgerlig begravning anvisar församlingen kapellet eller annan lokal, som inte är invigd.

Särskild situation då kyrklig begravningsgudstjänst övervägs för ej kyrkotillhörig

Innan begravningsgudstjänst för ej kyrkotillhörig ens planeras ska samtal och samråd ske med kyrkoherden. Den dödes integritet ska respekteras och därmed det val som denne gjorde vid utträdet

ur Svenska kyrkan. Vanligtvis innebär detta borgerlig begravning. Om det vid samtal med anhöriga kommer fram att den döde, utträdet till trots, haft en kristen tro eller att utträdet skedde av andra orsaker än avståndstagande från kyrkans tro och lära, kan begravningstjänst medges. Kyrkoherden beslutar i varje enskilt fall. Sorgehuset ska också informeras om de kostnader som tillkommer, vilka belastar sorgehuset.

Borgerlig begravning

Svenska kyrkan, och därmed Älmhults församling, har huvudmannskapet för begravningar och har ansvar att tillhandahålla lokal vid borgerliga begravningar. Präster, diakon och musiker kan inte medverka vid borgerliga begravningar. Anvisning av alternativ lokal åligger församlingen, och kostnaden för densamma belastar församlingen. Processionsbärning i samband med borgerlig begravning bekostas inte av församlingen.

KYRKOORDNINGEN OCH BISKOPSBREVET OM BEGRAVNING

Ur KO-Kyrkoordning för Svenska kyrkan-24 kap. Begravning, inledning:

I begravningstjänsten tar församlingen och de sörjande avsked och överlämnar den som har dött åt Guds barmhärtighet. Kyrkan tror och bekänner att Jesus Kristus genom sin död har burit människans död och genom sin uppståndelse segrat över döden och öppnat vägen till det eviga livet. Vid begravningen kommer såväl sorgen och dödens allvar som hoppet om uppståndelsens ljus till uttryck. Den blir samtidigt en påminnelse för de närvarande att själva besinna sig inför livets frågor och dödens allvar. Den dubbelhet av död och liv, mörker och ljus som finns i varje människas liv och i korsets evangelium sätter således sin prägel på begravningen, men sorgen och döden får en ny och annorlunda karaktär, när den bärs upp av uppståndelsens och den himmelska lovsångens ton.

Ur Biskopsbrevet om begravning:

Det är församlingens ansvar att möta människor med omsorg, kärlek, respekt och tålmod. Här bereds plats för frågorna, tid för sorgen, hjälp och stöd för reflektion, trostolkning och livs tydning. Genom att möta de sörjande och ta hela människan på allvar visar kyrkan på Guds närvaro. - - -

- - - Kyrkoherden ansvarar för en pastoral helhetssyn. All personal som kommer i kontakt med sörjande bör omfattas av samråd och utbildning: kanslipersonal eller den som tar emot telefon och e-post, kyrkovaktmästare, kyrkogårdspersonal, diakoner, kyrkomusiker och präster. Kyrkans personal skall när döden drabbar vara lättåtkomlig, vårda de första kontakterna och snabbt finnas på plats, helhjärtat och beredvilligt och samtidigt hänsynsfullt och omtänksamt.

TILLGÄNGLIGHET

Pastorexpeditionen nås enligt fastställda öppettider. Dödsfallsanmälan lämnas till pastorexpeditionen, antingen av anhöriga själva eller genom begravningsbyrå. Efter att dödsfallsanmälan gjorts sker rapportering till alla i tjänstgöringen berörda. Bokning och bokningsbekräftelse sker i samverkan med aktuell begravningsbyrå. I Älmhults församling finns en av kyrkoherden upprättad begravningsjour, där det anges vilka begravningstider som är tillgängliga och vilka präster och musiker som tjänstgör vid dessa. I denna begravningsjour framgår även eventuella begränsningar som t.ex. att vissa tider enbart avser kremationsbegravningar. När pastors-expeditionen är stängd meddelas på telefonsvarare hur kontakt med präst kan ske. Kyrkoherden, eller dennes ersättare, ska vid akuta ärenden i princip kunna nås dygnet runt via mobiltelefon. I församlingens krisarbete vid akuta händelser ingår samverkan med andra aktörer i samhället.

När anhörig ringer skall bemötandet från expeditionspersonal, präst, musiker eller annan medarbetare vara professionellt och medmänskligt. Grundregeln är att vara behjälplig, svara sakligt på frågor och förmedla att kyrkan finns som ett stöd i det fortsatta sorgearbetet.

Vid dödsförberedelse och vid dödsbädden står alltid någon, ibland genom kyrkoherdens försorg, av församlingens präster och diakon till förfogande. Präst eller diakon kan alltid kontaktas både för att som förberedelse tala om döden och begravningen samt för att finnas med vid dödsbädden som stöd eller för att leda andakt. Så snart präst fått kännedom om aktuell begravningstjänst tas en första kontakt med sorgehuset. Tid görs då också upp inför det kommande sorgebesöket och sorgesamtalen i hemmet eller, om detta inte är möjligt, på annan lämplig plats. Det ligger ett stort värde i att prästen kopplas in på ett så tidigt stadium som möjligt, innan alltför mycket planerats. När anhöriga är bosatta på långt håll sker enbart telefonkontakt eller, om de anhöriga kommer på tillfälligt besök, samtal efter överenskommelse.

Ett viktigt led i sorgearbetet är att se den döde, antingen i direkt anslutning till dödsfallet vid en bisättning/utfärdsbön eller visning, alternativt någon dag före begravningstjänsten om så är möjligt. Präst eller diakon medverkar *som regel* vid dessa tillfällen, något som prästen eller diakonen själv eller begravningsbyrån upplyser de anhöriga om. Det är av vikt att begravningsbyrån har en så tidig kontakt som möjligt med pastorsexpeditionen när dessa önskemål föreligger.

BEGRAVNINGSGUDSTJÄNSTEN

Enligt Kyrkohandboken för Svenska kyrkan är begravningstjänsten offentlig och inte privat, liksom den är en församlingsangelägenhet. Ingen kan hindras att delta i en begravningstjänst i Svenska kyrkan. Dock förutsätter det att deltagaren respekterar kyrkofriden. Hindrande och/eller avhysning av person kan ske i mycket speciella situationer såsom t ex hot, våld eller hänsyn till person med skyddad identitet.

Begravningstjänsten inkluderar ett griftetal, som förmedlar evangeliet om uppståndelsen och evigheten, jämte persontecknande ord om den avlidne. Det finns ett tredelat syfte med denna gudstjänst: Att förstå att den döde är död, att förmedla evangeliet om uppståndelsen samt att ta farväl av den döde.

Begravningstjänsten följer ordningen i kyrkohandboken. Präst i Svenska kyrkan är skyldig att följa kyrkohandboken. Vid sorgebesöket går man igenom gudstjänsten och anhöriga har möjlighet att delta i utformningen, där alternativa moment förekommer. Det är tjänstgörande prästs ansvar att säkerställa att framförda önskemål ryms inom Svenska kyrkans tro, lära och praxis.

Diakon eller annan medarbetare som haft en särskild kontakt med den döde kan medverka i begravningstjänsten. Tjänstgörande präst har huvudansvaret för begravningstjänstens utformande och utförande.

I Biskopsbrevet om begravning framgår bl.a. om musiken i begravningstjänsten:

Under lång tid har en diskussion förts om vilken musik som passar vid begravningstjänster. Musik som kan passa vid en begravningstjänst kan vara mindre lämplig vid en annan. Vad som är lämpligt respektive mindre lämpligt hör mindre samman med musikstilen, alla genrer är användbara vid begravningstjänster, utan hör mer samman med textens och melodins innehåll, vad som atmosfärmässigt och tonalt fungerar i kyrkorummet och den givna situationen etc. Viktigt är att ingenting av det som förekommer vid en begravningstjänst motsäger den kristna tron på Jesus Kristus, hoppet om de dödas uppståndelse och ett evigt liv. Frågor om musikval hör själavården till och är något prästen och kyrkomusikern har att samtala med de anhöriga om.

Kyrkomusikern har, tillsammans med prästen, det övergripande ansvaret för den musikaliska utformningen. Det gäller att vara lyhörd inför människor i en utsatt situation, samtidigt som musikens budskap inte får stå i strid med Svenska kyrkans tro och lära eller vara opassande i kyrkorummet. Tjänstgörande präst ska, så långt det är möjligt, ta hänsyn till anhörigas önskemål om psalmer, men är den som slutligen fastställer psalmvalet. Begravningsbyrån kan ta emot önskemål om psalmer för vidare befordran till prästen. I sådana fall bör dock begravningsbyrån klargöra att det endast är förslag, som kommer att diskuteras vid prästens kontakt med sorgehuset. Övrig sång och

musik måste väljas med omsorg, för att ge begravningsgudstjänsten en så god gestaltning som möjligt. Ibland framkommer önskemål om musik, som är skriven för helt andra instrument än de som finns i kyrkan, eller repertoar som i sammanhanget är ovanlig. Det kan också vara musik, som kräver ett mer omfattande föreberedelsearbete i att hitta noter och anpassa till orgel/piano. Vid sådana önskemål är det viktigt att direkt etablera en kontakt med tjänstgörande musiker, för att i samråd med denne hitta bästa möjliga genomförande. Extra solosång/solomusik ingår inte i församlingens åtagande av kostnader, utan när sådant önskemål finns så belastar dessa kostnader sorgehuset. Samlingsmusik före klockringningen samt extra musik under avskedstagandet (när detta sker inne i kyrkorummet) kan i Älmhults församling önskas utan extra kostnad för sorgehuset.

Om sorgehuset önskar inspelad musik är det viktigt att framhålla den levande musikens företräden i gudstjänsten. Levande musik ger en större närvaro, men även en flexibilitet och dynamik i begravningsgudstjänsten, som ett förinspelat stycke inte kan ge. Huvudregeln i Älmhults församling är att enbart ha levande musik i gudstjänsterna. En lämplig plats för inspelad musik kan vara vid minnesstunden. I första hand ska man nämna kyrkomusikerns möjlighet att i stor utsträckning kunna gestalta den önskade musiken och kontakt med denne ska därför etableras så snart som möjligt. Om sorgehuset vidhåller önskemål om inspelad musik, kan särskilda undantag göras efter samråd med tjänstgörande musiker och präst. I sådana fall får inspelad musik eller inspelat tal aldrig vara annat än ett komplement, som inte får dominera i gudstjänsten som helhet. Sorgehuset måste vara medvetet om de risker som finns vid användande av tekniska hjälpmedel, att tekniken vid uppspelande av förinspelad musik kan upphöra att fungera trots noggranna tester i god tid innan gudstjänsten. Om förinspelad musik ska användas så är det sorgehusets ansvar att i god tid, minst två dagar innan gudstjänsten, möta kyrkovaktmästaren i kyrkan och genomföra test av inspelningen. Det är sorgehusets eget val och därmed ansvar att uppspelningsteknik används i gudstjänsten.

Alla tjänstgörande ska vara på plats i god tid och vara väl förberedda. De har gemensamt ansvar för att allt som rör begravningsgudstjänsten sker i god ordning och att respekt visas för sammanhanget.

I församlingen finns bårtäcke, och vid användande av detta ska följande beaktas: Bårtäcket är en dyrbar textil och därför ska försiktighet iakttas vad gäller handblommor, och s.k. blomsterkorgar kan därför ställas på vardera sidan om kistan, där handblommorna placeras. Bårtäckets användningsområde är kyrkliga begravningsgudstjänster i Älmhults kyrka. Om önskemål finns att använda bårtäcket vid kyrklig begravningsgudstjänst på annan plats, t ex kapellet, så beslutar kyrkoherden i varje enskilt fall. Blomsterkorgar kan även med fördel användas vid kremationsbegravningar utan bårtäcke, för att undvika "blomsterberg" på kistan. Vid begravningsgudstjänster bör kyrkans egna ljusstakar användas. Ibland förekommer det önskemål om blockljus eller andra ljus på golvet, som omramning av kistan. Droppande stearin kan ge missfärgningar och skador på golvet. Om man använder sådana ljus, måste dessa placeras i separata behållare/underlag som fångar upp allt stearin. Vid önskemål om placering av extra ljus måste brandsäkerhetsaspekten övervägas noga, t ex i förhållande till stora blomsteruppsättningar.

Vid jordbegravning följer gudstjänstdeltagarna kistan till graven, avsked tas och frid lyses. Ibland finns önskemål om avskedstagande i kyrkan även vid jordbegravning. Detta är möjligt, men tjänstgörande präst ska då följa med bärarna och kyrkovaktmästaren till graven, där gravsättning sker och frid lyses. Klockringning sker medan kistan bäres till graven. En jordbegravnings avslutning sker alltid vid graven, även om avskedstagandet genomförts i kyrkan. Antal bärare, vid vuxen persons kista, ska vara sex personer d v s tre vid varje sida.

Det är av stort pastoralt värde att de anhöriga uppmanas att, när det är möjligt, tillfråga egna bärare (släkt, grannar, vänner, jaktlag o s v). Denna sista tjänst är en hedersbevisning mot den döde och begravningsgudstjänsten får genom detta en mer personlig prägel. Begravningsbyrå och tjänstgörande präst uppmanas därför att regelbundet aktualisera denna möjlighet.

Församlingens bärarlag finns att anlita genom församlingens försorg. Bärare som avlönas av församlingen bör vara kyrkotillhöriga. Om det är jordbegravningsgudstjänst i Älmhults kyrka men där gravsättningen ska ske på annan kyrkogård, ska tjänstgörande präst förvissa sig om att en präst möter upp och förrättar gravsättningen i den församling där gravsättningen ska ske.

Vid kremationsbegravning avslutas gudstjänsten i kyrkan. Präst eller diakon medverkar gärna vid kommande urnedsättning, något som anhöriga informeras om av tjänstgörande präst, pastorsexpeditionen eller begravningsbyrån. Tid för urnedsättning avtalas genom pastorsexpeditionen. Om anhöriga vid urnedsättning ej önskar medverka av präst eller diakon, så sker bokning genom kyrkovaktmästaren.

Tjänstgörande präst medverkar också vid minnesstunden om de anhöriga så önskar. Om de anhöriga önskar, så inbjuder prästen vid begravningsgudstjänsten till minnesstunden samt inleder och avslutar densamma. Tacksägelse i söndagens huvudgudstjänst sker i anslutning till veckan för dödsfallet, eller annan söndag efter önskemål. Själaringning sker som regel kl 10.00 vardagen närmast efter dödsfallet, eller efter överenskommelse. Inför Allhelgonahelgen inbjuds anhöriga till minnesgudstjänst i Älmhults kyrka. Inbjudan sänds till respektive angiven kontaktperson.

NÄR NÅGON KROPP INTE ÅTERFUNNITS

I Biskopsbrevet om begravning framgår bl.a. om Avskedsgudstjänst då någon kropp inte återfunnits: - Då någon avlidit men kroppen inte återfunnits, kan avskedsgudstjänst hållas, vilket sker efter önskemål från anhöriga. Avskedsgudstjänsten ska ge de sörjande tillfälle att i gudstjänstens form ta farväl av den/de saken. Normalt hålls avskedsgudstjänst när dödsregistrering skett. Om någon inte blir dödsregistrerad, kan kyrkoherden utifrån pastoral hänsyn avgöra om särskild avskedsgudstjänst ändå ska hållas. Om begravning eventuellt senare skulle komma ifråga, kan den utformas som en förenklad begravningsgudstjänst eller i enlighet med kyrkohandbokens ordning för när gravsättning sker utan direkt anslutning till begravningsgudstjänst.

NÄR DE MINSTA DÖR

Ur Biskopsbrevet om begravning:

När barn dör på sjukhus skall föräldrar och andra närstående erbjudas att vara hos barnet i lugn och avskildhet. Sjukhuskyrkan runt om i landet har i detta sammanhang stor pastoral erfarenhet och visdom. ... Sjukhuskyrkans krisstöd syftar till att hjälpa föräldrarna att komma igång med sorgearbetet. – I kyrkohandboken finns en ordning för ”Begravningsgudstjänst av dödfött barn eller barn som dött i späda ålder”. Denna gudstjänst kräver särskilt stor lyhördhet för den drabbade familjen, vilka ord och vilket språk som är deras, vilka psalmer och vilka bibeltexter som kan svara mot deras situation. Därför bör gudstjänsten utformas i nära samarbete med den drabbade familjen och med stor pastoral omsorg, inte minst vid gestaltningen av gudstjänstens olika moment.

I detta sammanhang uppmärksammar biskopsbrevet också frågan om aborterade fosters begravning, en gudstjänst som även den måste utmärkas av stor frihet. Att ta avsked av aborterade foster är en pastoral akt och bör inte vara en offentlig gudstjänst. Omsorgen om föräldrarna ska vara vägledande.

Vid plötsliga dödsfall av barn och unga finns, genom församlingens krisarbete, beredskap att tillsammans med s.k. krisgrupp/övriga relevanta aktörer i samhället göra särskilda insatser, och med kort varsel ordna minnesstunder och minnesgudstjänster. Församlingen finns också till hands för samtal eller lektionsmedverkan i förskola och skola om död och begravning samt besök i kyrka och på kyrkogård.

BARN OCH BEGRAVNING

Barns deltagande i begravningsgudstjänst är vanligare i dag än tidigare. Det är inte heller ovanligt att föräldrarna ser barnens deltagande i begravningsgudstjänsten som självklart. Detta synsätt är något som bör stödjas. Församlingen vill därför uppmuntra till barns deltagande i begravningsgudstjänster och stötta föräldrar och andra vuxna som kan känna osäkerhet inför hur barnen kan komma att reagera. Vid behov kan tjänstgörande präst, diakon eller annan lämplig person före begravningen samtala med barnen. Annan lämplig person kan också finnas med som stöd för barn och föräldrar vid begravningen. Mer långsiktigt (se nedan) står församlingen till förfogande när föräldrar och andra vuxna har frågor som rör barns förhållande till döden och om hur man kan tala med dem om de tankar som död och begravning väckt hos dem.

UPPFÖLJNING

Den präst som tjänstgjort vid en begravningsgudstjänst har som uppgift att göra uppföljning genom samtal och/eller besök. Församlingen inbjuder också regelbundet genom diakon till s.k. "Leva-vidaregrupper" för den som mist en livskamrat. I arbetet med dessa grupper sker samverkan med grannförsamlingarna. En viktig resurs i uppföljningen är kyrkovaktmästarna, som i sin tjänst dagligen möter sörjande.

SAMVERKAN

Mycket av det som ryms under denna rubrik har redan antytts ovan. Samverkan sker med begravningsbyrå, skolor, andra församlingar och samfund, sociala myndigheter, sjukhus, vårdhem och äldreboenden. Likaså samverkar vi i samband med kriser o. dyl. med s.k. krisgrupp. Samarbete sker kontinuerligt mellan all personal i församlingen såsom präster, diakon, kyrkomusiker, kyrkovaktmästare och kanslipersonal.

ETISKA RIKTLINJER

Det är viktigt att stoftet hanteras med omsorg och värdighet både före, under och efter begravningsgudstjänsten. I allt arbete på kyrkogården skall hänsyn tas till de anhörigas situation och behov av respekt, empati, tillit och stillhet. Återfyllning sker på sådant sätt att kistan/urnan inte kommer till skada genom oaktsamhet. Anhöriga får närvara vid återfyllningen, om de så önskar.

FORTBILDNING

Församlingen har generellt ett stort ansvar att adekvata fortbildningar inom begravningsverksamheten erbjuds och beaktas av all personal. Församlingens personal ska också delta i sådan fortbildning. Samtal ska därför föras kontinuerligt om begravningsverksamheten bland den personal som berörs av den. Detta är viktigt så att fortbildningsbehov identifieras, resurser avsätts och relevant fortbildning genomförs.

INSTRUKTION FÖR BEGRAVNINGSVERKSAMHETEN

Svenska kyrkan är, genom dess församlingar, huvudman för begravningsverksamheten, förutom i Tranås och Stockholm, vilket regleras genom Begravningslagen.

För rubriken ovan hänvisas till dokumentet

"Instruktion för begravningsverksamheten i Älmhults församling".

+ + +

